

Dos contes per als adults (i per als nens)

Pere Cornellas

Separades només per vuit anys, *THE NIGHT OF THE HUNTER* i *TO KILL A MACKINGBIRD* són pel·lícules que s'enriqueixen mútuament. Ambdues es situen als anys de la Depressió, a l'Amèrica plàcida de Griffith; entre el viure quotidià de la gent senzilla i la suggestió del fantàstic; són, de fet, dos contes de fades –sobretot el film de Laughton–, definitivament amables, però cruels; estan rodades en un immaculat blanc i negre que permet un joc inquietant de llums i ombres –extraordinària il·luminació expressionista d'Stanley Cortez; estan impregnades d'un intel·ligentíssim sentit de l'humor i d'un quasi imperceptible alè romàntic; juguen amb el terror, a la posada en escena o literalment; són moralitzadores, ensenyen el que està bé i el que no ho està, i, a més, ajuden a tornar a demostrar que no és cert el tòpic que diu que no es poden fer bones pel·lícules amb nens. Uns quants exemples a l'atzar per tancar el tema (i, si pot ser, per no parlar-ne més): *THE KID* (1921), de Charles Chaplin; *RIVER OF NO RETURN* (1954), d'Otto Preminger; *MOONFLEET* (1955), de Fritz Lang; *A HOLE IN THE HEAD* (1958, Millionario en il·lusions), de Frank Capra; *LES 400 COUPS* (1959), de François Truffaut; *A HIGH WIND IN JAMAICA* (1965, Viento en las velas), d'Alexander Mackendrick, o *EL ESPÍRITU DE LA COLMENA* (19730, de Víctor Erice. Però, sobretot, i deixeu-me dir-ho de pressa, *THE NIGHT OF THE HUNTER* i *TO KILL A MACKINGBIRD* són dues obres mestres absolutes.

La cançó en “off” que obre *THE NIGHT...* i l'aparició de Lillian Gisch, al principi i al final, emmarquen un conte estrany, irreplicable (1), però que parla, un cop més, de l'eterna lluita del Bé contra el Mal, ominosament presents a les paraules –amor, odi– tatuades a les falanges de les mans de Harry Powell (incommensurable Robert Mitchum), el psicòpata assassí al voltant del qual gira tota la història, i a l'explícit contrast entre la claror del poblet de Willa (Shelley Winters) i la foscor dels plans del tren que anuncien l'arribada del fals predicador: muntatge paral·lel d'una única i nítida lectura. Poc abans, un “travelling” sobre les cames d'una vídua morta, descoberta per uns nens, ens ha advertit que no ens trobem davant de l'Amèrica bucòlica, i un altre “travelling”, que ens descobreix més i més infants, ens ha alertat clarament sobre les intencions del discurs: els nens i el terror, la més atterradora de les combinacions possibles.

Com en qualsevol conte –i un conte de terror no té perquè ser diferent–, un llop persegueix uns nens i una fada bona els salva. Harry Powell és el llop. Els seus braços semblen urpes quan vol encaçar els nens per l'escala del soterrani, xiscla com una bèstia quan els infants se li escapen pel riu (un picat impressionant: enmig de la foscor absoluta, Powell és a l'esquerra de l'enquadrament, els nens i la barca són a la dreta. Situats als extrems de la pantalla, l'aigua del riu els separa inevitablement i l'espectador, per un moment, no sap cap a on mirar) i, al final, sembla talment un llop espaordit que fuig,

Robert Mitchum, a *THE NIGHT OF THE HUNTER*.

Gregory Peck, a *TO KILL A MACKINGBIRD*.

després del tir d'escopeta de Rachel (Lillian Gisch). I és efectivament Lillian Gisch –Griffith i INTOLERANCE (1915-16)– qui interpreta la fada i són justament les seves seqüències les que donen al conte tots els elements que el constitueixen: la infància, la pau, Nadal, la neu, el cel i els estels. En aquest aspecte, destaca la direcció d'actors. És interessant de constatar, per exemple, que un actor tan histriònic com Laughton (2) vagi triar, per fer de Harry Powell, un home com Robert Mitchum, que destaca, contràriament, pel seu ascetisme interpretatiu i per la seva impagable economia gestual. Aquí, però, Laughton, com s'ha pogut comprovar més amunt, va aconseguir un Mitchum diferent (3), potser la demostració més palpable de la extraordinària capacitat de l'actor.

TO KILL... són tres històries en una: la de la vida d'uns nens en un poble petit del Sud profund; la de Tom Robinson, el negre injustament acusat d'haver abusat d'una noia blanca, i la de la casa misteriosa on viu un noi també inconnegut i misteriós (Robert Duvall). Hi entrem igualment gràcies a una veu en "off", la d'una noia, la Scout adulta, que recorda la seva infantesa. Així, pràcticament tot el que veurem a la pel·lícula quedarà tamisat per la mirada infantil d' Scout (Mary Badham). La innocència i la crueltat –així com les tres històries– es superposen al llarg del film i només un personatge, Atticus Finch (Gregory Peck, a la interpretació de la seva vida), farà possible l'equilibri. És un pare bo i intel·ligent, un advocat valent i honest –l'únic que pot defensar Tom Robinson– i un home just. A partir d'ell, Mulligan construeix una pel·lícula moralment inatacable i esplendorosament educativa, una pel·lícula que haurien de veure i reveure tots els nens del món. L'educació que Atticus Finch dona als seus fills és sempre –i també per a nosaltres– llum i claredat. El respecte –i no només l'agraïment– amb què tracta el seu veí al final del film n'és l'última mostra. I la decisió de Jem (Phillip Alford) d'acompanyar el seu pare a casa dels familiars de Tom per comunicar-los que és mort, malgrat la negativa inicial d'Atticus, demostra que la positiva actitud del pare ja és també la dels seus fills. Un fet explícitament remarcat per Mulligan a la seqüència en què els nens decideixen restar amb Atticus davant de la presó, èticament enfrontats a l'escamot esbojarrat d'una gent àvida de venjança.

El terror és real a THE NIGHT... Aquí, la por neix només de la imaginació infantil, de l'ombra projectada al porxo, del que diuen que diu la gent, de la tímida d'un personatge humil i limitat que només surt de casa seva per oferir regals als infants que el temen. Al final del film, els salvarà la vida –el més gran dels regals!– i el pla d'ell portant Jem a casa seva sintetitzarà el conjunt de les tres històries i, per tant, la pel·lícula. Perquè el Mal existeix, i es pot trobar en qualsevol caminó del bosc, però la Bondat també.

Hi ha unes quantes seqüències, en aquests dos films, que han de formar part de l'antologia dels millors moments del cinema nord-americà: THE NIGHT...: l'assassinat de Willa, amb Harry Powell brandint el ganivet, emmarcat tot en un triangle de ressonàncies bíbliques (el mateix triangle visual, ara amb un significat diferent, que apareix damunt dels caps dels nens quan estan dormint a casa de Rachel); el pla del cadàver de la mateixa Willa al fons del riu, amb el dessassogador efecte plàstic que produeix la seva llarga cabellera, o la silueta nocturna de Harry Powell, a dalt del cavall, passejant-se, amb la seva cançó inquietant, de punta a punta de la pantalla. TO KILL...: el "travelling" endarrerat –en un dels pocs moviments de càmera que "es veuen" al film de Mulligan– i que acaba en un llarg pla fix sobre Gregory Peck, mentre els nens, a l'habitació, recorden la mare; els negres, posant-se drets a la sala del tribunal, quan Atticus se'n va, o Peck, mig d'esquena, explicant, més amb els gestos que amb les paraules, la mort de Tom.

I les dues persecucions. A THE NIGHT..., un ritme ràpid ens mostra els nens agafant la barca i, alhora, Harry Powell darrera d'ells, desfent-se desesperadament de les herbes que li barren el pas. I, en un canvi brusc, la placidesa de la fugida dels nois, observats només per uns enigmàtics espectadors –una aranya, una granota i un conill que semblen haver sortit de les pàgines dels germans Grimm o del món somniat per Carroll. A TO KILL..., uns peus, unes mans, uns cossos en moviment frenètic, unes altres mans encara... Tot donat en plans curts, secs, tallants. I un pla de detall dels ulls d' Scout que contempla el final del drama. I la fada (Robert Duvall), que torna els nens a casa i els salva del llop.

1. Existeix, però, una inútil segona versió, rodada l'any 1991 per David Greene, a la qual desapareix el personatge de Rachel i, per tant, tota la darrera part del film de Laughton. No té cap interès.

2. Recordem només alguns dels seus títols més significatius en aquest sentit: THE PRIVATE LIFE OF HENRY VIII (1933), d'Alexander Korda; MUTINY ON THE BOUNTY (1935, Rebelión a bordo), de Frank Lloyd; JAMAICA INN (1939), d'Alfred Hitchcock; WITNESS FOR THE PROSECUTION (1957, Testigo de cargo), de Billy Wilder, o SPARTACUS (1960), d'Stanley Kubrik.

3. Diferent, però no millor. Són igualment magnífiques les seves composicions a OUT OF THE PAST (1946), de Jacques Tourneur; RIVER OF NO RETURN; HEAVEN KNOWS, MR. ALLISON (1957, Sólo Dios lo sabe), de John Huston; THE WONDERFUL COUNTRY (1959, Más allá de Río Grande), de Roberto Parrish; HOME FROM THE HILL (1960, Con él llegó el escándalo), de Vincente Minnelli; THE GRASS IS GREENER (1960, Página en blanco), d'Stanley Donen; ELDORADO (1966), de Howard Hawks, o FIVE CARDS STUD (1968, El póker de la muerte) de Henry Hathaway, on interpreta també un assassí que es fa passar per un predicador.